

יוסי גמזו

קריעת ים סוף של אָדִיסוֹ מָאָהָרִי

/סיפור לשביעי של פסח/

**"בכל דור ודור זוכה אדם מישראל לקריעת ים סוף שלו,
אך רק אחת לאלפי שנים זוכה לכך שבט שלם."
(קיס פסיל בן סאהאלו מאהארי)**

בלילות הקיץ השרויים של גוֹנְדֵר (שבהם, מה מוזר, מהביל האוויר בה-בעת שנוחתים שלגי פסלו בירושלים) היתה אוכלוסית הכפר כולו, מִסָּב עד נכד, סוגרת מעגל צפוף סביב מדורת ה"קיס". סבא, ה"קיס", הוא רבו של הכפר, מיסב היה בפתח ביקתתו המגובֶּלֶת מְטִיט וקש פְּלוּלִים יחדיו כשאר בקתות השבט, בעוד קולו המאגי מעלה דברים באוב. "מי אנחנו?" היה סח, "מאין באנו? מה טיבנו? להיכן זורמים חיינו בין טרשי אדמת בני חם?"

"אנחנו, משיב היה, "דם מדמם של אותם אבות קדומים מִיִּקְרִי ירושלים, שבאו מארצם עם מְנִילֶפ, נסיך-הכתר, בנם של שלמה המלך וגבירתנו מלכת-שבא. הלא שם, בגווילי הספרים הקדושים השמורים בין גנוזינו מְקַדָּם, נזכרת פגישה גורלית זו שבין מולידו, החכם באדם, ובין הורתו שנשאה לשלמה אבני-חן וזהב על גְּמְלִיָה: זו שניסתה בחידות את האיש שפתר לה כמעט את כולן."

"למה 'כמעט'? היה מישוהו לא מזוהה מזדעק מן החושך. חושך עמום קצת, על גבול חוג-האור, כמו הגבול בין חלום ופֶּשֶׁרוֹ.

"כי גם הוא, הוא עצמו, חָרַף כל חוכמתו, "היה סבא קורץ ועונה לו, "לא פֶּעֶנַח, ממש כמו כולנו, את שְׁלוֹשׁ החידות הגדולות."

"אלו חידות?" שואלים היו כל בני הכפר פֶּה אחד, מכל עֶבֶר, אף שכולם כבר ידעו בעל-פה מה יאמר פְּבוֹד ה"קיס", וכיצד. טיבן של אגדות ממוחזרות, ממש כיון, אינו בחידושן כי אם להיפך, ביושנן. סבא, שחֶקֶן מנוסה האמון על פרטי תפקידו הרטורי, שב וקולט היה כל שאלה ככדור זה בטניס-שולחן. כמי שלא חיכה אלא לזאת, ובו-ברגע, מחטיף היה כמו במחבט נסתר את תשובתו: "שלושה וארבעה, אָחִי, הם נפלאו ממנו. שלושה וארבעה שָׁאֵף שלמה לא יִדְעָם: דרך הנשר בשמיים, הדוֹאָה מבלי ליפול; דרך נחש מתפתל עֲלֵי צוּר, הזוחל על גחון, בלי גפיים; דרך מִשֵּׁט אוניה בלב-ים, הַנְּשֵׂאת על גלים בלי לטבוע; ומה שאולי הוא חידת-החידות: דרך גבר, אָחִי, בעלמה."

עיני זְקִנֵי הכפר ממצמצות היו נוסטאלגית, כמו גחלים לִזְכָּר דְּלִקּוֹתֵיו של העֶבֶר. מה שאין כן עיני בחוריו ובנותיו שהיו לוחכות כאש-יער, הן את החושך והן זה את זה, כמו הוצת בהן דְּלִק-הדם. סבא מוסיף היה פרט על פני פרט פְּזוֹרְדִים על האש העוממת: מְמֻלְכֶת הפאלאשים שצמחה מול אגם טָאנָה על אף התנפלויות כל יריביה הנוצרים; אותה מלכה הַרְוֹאִית, יהודית שְׂמָה, שֶׁמְשָׁלָה בה, זו שמרדה בראשם של שבטי האַגָּאוּ במלך אַקְסוּם; אקסום, לשעבר עיר-בירתם של צוררינו, אף שהיתה נוצרית נותר בה נופך יהודי. ראייה לדבר: כנסיה הקרויה בה על שמה של ציון עיר הקודש, שכל הנכנס בה ימצא את ארון ברית השם ולוחות העדות. את אלה, אם לשפוט על פי זְכָרוֹן זְקִנֵי השבט, גנב מְנִילֶפ בשובו לארצו, מְגִנְזֵי מְקַדְשׁוֹ של שלמה. "זו הסיבה," מבאר היה סבא, "מדוע פוּסוּ שם בְּסוֹמְקָ, סומק מביך של בושה לא נמחקת, פניו של אחד הלוחות."

"איזה לוח?" ישאל השואל התמים שספק אם קלט את הרמז.
"זה שבו חקוקות אותיות הַדְּבָר השמיני, "יענה לו ה"קיס".

”למה דווקא בזה השמיני?” לא ירד אותו תם לעומקו של העוקץ.
”כי בזה, השמיני, יחייך אליו סבא, ”כתובות המילים ‘לא תגנוב’...”

”ואז, ככלות מאות שנים שלא שמעו עלינו אחינו בקצווי תבל, ”מוסיף היה הסב, ”רק אז, בשלהי המאה התשיעית, כמין רעם-פתאום בְּשָׁמִי-תכלת, בא לכפרנו יחפן תמהוני ותרמיל-נדודים על גבו.

’מי אתה?’ שאלו אבותינו שטרם ראו בן-אנוש שכמוהו: לא שיער מקורזל, לא שפתיים בולטות, ותמונה מפל: לא שחור.

’יהודי, נענה הנוכרי המוזר, ’יהודי בן דת מוסָּה, פְּמוֹכָם.’

’מה שם כבודו?’ שאלו אבותינו.

’אֶלְדֵּד שְׁמִי, אֶלְדֵּד הַדְּנִי.’

’מה עושה יהודי בעולם?’ נשתאו האבות לדברי האורח.

’נע ונד, אמר זה, ’מחפש את עֶשְׂרֵת שְׁבִטֵי בְּנֵי-עֵמוּ שֶׁאֲבָדוּ.’

’אז אנחנו אחד מהם!’ לא התאפקו.

’-מסתבר כך, אמר אותו הַלֵּךְ, ’בְּנֵי נִפְתָּלִי, גַּד אֵו דָּן או אָשֶׁר שֶׁהֲרַחֵקוּ לֵארוֹץ בְּנֵי פּוֹשׁ’...”

הַהֵלֶם הראשון היה כפול, כְּאֶגְרוֹפִים: לא רק זהות הנוכרי, גם זהות מארחיו בעיניו של הזר. אדם במבטו של זולתו נראה אחרת: לא במידה שמווד את עצמו אלא כמו מהופך, בְּמִרְאָה. פתע-פתאום נתחלפה בדידותו של מיעוט שְׂכוּחַ-אל וְלִמּוּד-סֶבֶל (זה הנרדף בעטיו של דיבוק אטוויסטי: לְשֹׁרֵד, לא לחדול) באותה גאוות-יחידה של תחושת שייכות מתרוננת, היסטורית: לא זמורת-זר אלא בד מבדיו של אילן מסועף ועתיק. כמה שהה שם אותו תמהוני, אותו זר נע ונד, בכפרנו? זאת אין ספרי קורותיו של השבט טורחים משום-מה לגלות. אבל מה שידוע נמסר מאבות לבניהם ומסבא לנכד: כל מנהגיניו למד האורח, פְּשֻׁרוֹת, טהרה, פולחנות. גם אם שב יום אחד, כציפור למעופה, אל דרכי נדודיו שלא תָּמוּ, למצוא את נהר סמבטיון המופלא ועֶשְׂרֵת השבטים האבודים, לוֹטֵי-הסוד – זה הנהר הפולט בימי חול אבנים רותחות ואילו בשבת הוא נח מְזַעֵף, ואלה השבטים אשר במות שלמה המלך ניתקו מְמַלְכָתוֹ ולא נודע מקום שבתם – לא בלי תודה נפרדו האבות מאותו הרפתקן סְעוּר-רוח, מְבַעַל-חלומות זה שחיברם כעץ גדוע אל שורש קדמותם, אל המוצא והמקור. הוא היה לדידם שגריה הנודד של מלכות יהודית לא נודעת, זו שאינה מְשֻׁרְעֵת על שֵׁטַח כי אם על גדותיו של הזמן. זמן שמובטח בו כי מה שהיה שוב עוד בְּרִצּוֹת אלוהינו. זה, אלוהינו הטוב שְׁלֹבָא משיחו התפללנו יום-יום. חלומות, כזכור, הם החומר ממנו נטווים השירה והמיתוס, אך קוֹרָה כי אף הם, השירה והמיתוס, זוכים לְמַמְשׁ את עצמם...

”אלף שנים, היה סבא אומר בנימה שְׁקִינָה עתיקה בה. קינת הנידחים והשכוחים מְלַב וְעִין, קינת המחכים בלי קץ אך מחכים עד בוש. ”אלף שנים נתפרחו ונידפו כאבק הנישא עם הרוח. שום אושפיזים לא פקדו את כפרנו מלבד שְׁנֵאת שְׁכִינָנו, והעוני, והשְׁכּוּל. אבל בוקר אחד, אם היטלנו ספק בגילגול נשמות בחיינו, בסוד מצמרר זה בו רוח המת מְתַנַּחֵל בְּחֵי, כְּדִיבּוּק – בא גילגולו של אלדד הדני ונחת כְּחִיָּזָר על סְפָנוּ, כאותו מטאור הפולח שנות-אור בדרכו מְפּוֹכֵב נעלם. זה היה בעונת הקציר וזולת קצת זְקָנִים וסיעת עקרות-בית, שהמתינו בְּכַפֵּר לְשׁוֹבְנֵי מְשׁוּדוֹת הַחִילָף הַחֲבָשִׁי (ה’שָׁף), לא היה איש בְּפִיפֵר הריקה המוקפת בְּקִתּוֹת צְרוּבוֹת-שֶׁמֶשׁ; אך הזר המוזר לא נִרְאָה כממתין לעם רב שִׁקְבִיל את פניו.

”הוא הסיר מראשו המוקרח שהזכיר אגוז קוקוס בְּשֵׁל, שְׁחוּם-פִּדְחָת, כובע לבן, קולוניאלי, של שְׁעָם, כמו זה שחובשים האינגלזי. באמהרית צחה, שהדהימה את כל הצופה בו (ומי לא צפה בו?) סח לכולנו כי שמו הוא יוסף הלוי, יהודי מְפֹאֲרִיס. לילה ויום התחקה בלי לְאֹת על טיבם של גווילי קדמונינו: מְצוּוֹת השבת (תְּאֻזָּה סְנֵבֵת) או דיניו של אליהו (סְפָר אבא אֶלְיָאס), תפילות חֲזָנִינוּ (הם-הַדְּבָתָרִים), דיני מילה, פְּשֻׁרוֹת וצום, כל חג וכל מועד. פפרופסור נכבד בְּסוֹרְבוֹן של פֹּאֲרִיס ומומחה ללשונותיה הרבות של אֶפִּיסִינִיָה וְכְשִׁלְיָה של ’פִּי־ח’ (אֶלְיָאָנְסִי הַמְהוֹלֵלֵת) הביא

הוא לכפרנו גם תרומות וגם מזון. מאוחר מזה צץ תלמידו הנלהב, גילגולם המופלא של השניים: הן של אלדר הדני עז-הרוח והן של יוסף הלוי. זה, השלישי, יעקב פִּיטְלוֹבִיץ', שגם הוא נתמחה בשפתנו, נפגש אף עם הוד מלכותו הקיסר הקרוי מְנִילֵךְ השני. הוא ידע כי ה'נְגוּס', מושלה התקיף של בירת-הממלכה החדשה, אָדִיס-אֶבְבָּה – אף שאינו מזרעו רם-היחש של בן מלכת-שבא ושלמה – לא לחינם מתנאה הוא בַּשֵּׁם 'מְנִילֵךְ' האפוף הילת-קודש, אלא משום שעמו מְקַדֵּשׁ את סיפור אגדת בית שלמה. וכי הוא, אף אם אין הוא נמנה על שושלת שלמה אלא זו של עם שוא, אחד מעממיה הרבים של ארץ כוש זו, ושמו של מְנִילֵךְ הנ"ל גנוב הוא בידו – כלל לא הפסיד, ואפילו הרוויח, משמו של נסיך קדמוני זה (זה שאף הוא לא בחל בגנבה, של אותו ארון-קודש עברי...)

"בא איפוא פִּיטְלוֹבִיץ' אל ארמונו של אותו מְנִילֵךְ והגיש לו זוג פמוטות יד שניה מן ה'פלעצל', הוא שוק-הפישפשים היהודי שבפאריס. בְּסִיסוֹ של כל פמוט חשף, נקי מפל פְּטִינָה, תבליט מרהיב-עיניים של ארי שואג בעוז. כתובת עברית, 'גִּוֵר אַרְיָה יְהוּדָה' (בראשית מ"ט, ט) נחקקה בו; כמו להטעים את מקור ייחוסה (הגנוב) של יוקרת הקיסר. 'הוד מלכותך', קד אורחו של קיסר ארץ כוש ותירגם לאמהרית את נוסח ברכת יעקב, יעקב פִּיטְלוֹבִיץ', באוזני מארחו, 'אנא, קבל את מנחת עבדך שחותרם אבותיך יצוק בו: זה, הארי, שהוא מלך ממלכת החי וסמלו של שלמה'. 'של שלמה ושל בנו, מְנִילֵךְ הראשון, נענה הקיסר, כולו נחת. ונטל מידיו של אורחו את השי הנדיר והוסיף, מבודח: 'לא רק אביו, החכם באדם, ואמו, מלכת-שבא הנודעת, דשו, מִסִּיָּה, בחידות עמוקות מני ים, גם אנחנו נוכל'.

- 'אנחנו?' תהה האורח ושב ובחן את פניו של ה'נְגוּס'.

- 'כן, ידידי, נצטחק הקיסר, 'אנא, חוד לי חידה, למה לא?'

- 'הוד מלכותך, סח לו פִּיטְלוֹבִיץ' זה ושאל בנימה מתמקמת, 'מי עוד כמוך ישפיל לגלות את פתרון חידתי הדלה?'

- 'אדרבא, נְשַׁמְעָנָה, אמר הקיסר מסוקרן מדברי האורח. זה, האורח, כורע אפיים, פצה את שפתיו ושאל:

'מהו אוצר שאורו הנבצר מהשג קליטתן של עינינו
חבוי ושובי בציינוק אפלוילי המסתיר את הפעת זָהָרו?
ומהו נוצץ שפָּרְקוֹ החוצץ בין אורו השאול ובינינו
אין רואותינו קצרות-הראות מבחינות בין אורו למקורו?'

עיניו של הקיסר נצטמצמו כמין סְדָקִים, כמלך-החיות מול להט שמש משוונית. שְׁקֵט מקפיא נשתרר בטרקלין הגדוש באנשי הפמליה: שרים, טפסרים, חצרנים, גנראלים, חוזי-עתידות, אנשי-דת. בחיך ערמומי, שכמעט לא ניכר בין שפמו לזקנו שהרטיטו, עט הקיסר כארי על טרפו על חידת אושפיוז המוזר.

- 'שני פתרונות לחידה, נדררו ואמר, 'לא אחד אלא שניים!'

- 'שניים?' זקר האורח את שתי גבותיו הסבוכות בתמיהה.

- 'כן, נצטחק הקיסר ופירש: 'הראשון הוא גְרָמִי השמיים. השמש כלילה מסנה מעינינו אורה בציינוק אפלוילי. אך מה שְׁנָרָאָה כניצנוץ הירח הוא רק אחיזת העיניים: אין זה אורו, זה אורה של השמש, אורה הקנוי במשיכה...'

- 'הוד מלכותו לא החטיא והיפה אל החמש, קרא האורח, 'איך אמרה מלכת-שבא לשלמה רב-הדעת: "אֲשֶׁרִי הַשְּׁמַעִים חֲכָמָתָךְ". אבל מהו אם כך הפתרון השני? הן הַנְּגוּס טוען כי יש שניים' (כאן נתלקחו אישוני הקיסר בְּבָרֵךְ ממזרי ושחוז).

- 'הפתרון השני, נתחייך ושקלל בידיו את מתנות האורח, זוג פמוטות הזהב נטוילי הפטינה, עם דמות הארי, 'הוא זה שעיתים שְׁכִיּוֹת-חן אפופות דוק של יֶשֶׁן שוות שבעתיים מְעַרְךְ תחליף מזויף שלהן המבהיק כמחבת של מטבח...'

פִּיטְלוּבִיץ' חש איך אותה עקיצה על חשבון תחמונו הצולע (זוג פמוטות יד שניה מן ה'פלעצל' המוצגים כמין אנטיקה מתקופת שלמה) נוקבת אותו כמו הדין את ההר, כמו סיפה את בָּלוֹן הפרטנויה, אך אף-על-פי-כן לא נפל ברוחו אלא קד עמוקות ושאל:

- 'מה משתמע מכך, הקיסר?'

- 'משתמע מכך שְׁעִינֵינוּ, סח מְנִילֶךָ באירוניה דקה, 'לא תמיד משפילות להבחין – בין אמת לכזב, בין מקור לחיקוי, בין ממש לתרמית-העיניים, בין וְדַאי לְבַדַּאי, בין מחיר ובין עָרָף ובין החכם והכסיל...'

- 'ואין פְּתוֹן שלישי, נוסף? הבליע האורח (כמו לעצמו, כמו בדרך-אגב) ומיד התחרט על דבריו. אך אוזני הקיסר שדָּבַר לא נסתר מהן עָטוּ, חיש-קל, על הַרְמֹז. 'מה? נזדעק, 'יש שלישי? האומנם? וציווה עליו תיכף 'דַּבֵּר!'

עכשיו היה הוא, האושפיז הנבעת, כארנב שנתפס במלכודת. אוי לו אם לא יפרש את דבריו ואבוי לו אם כן יפרשם. - 'הוד מלכותך, אור עוז והשמיע לו, 'לא אכחד מפניך: זה, הפְּתוֹן השלישי שהזכרתי, עלול לקָפֵד את חיי... זה נכון שישנם לְחִידָה עמוקה זו שלושה פתרונות ולא שניים – אולם מי שִׁנְפֵק לנו ראש בין כתפינו ניפק ראש אחד, לא שלושה. מה יעשה איפוא זה, אֶרְחָף, שקפץ כאן בְּרֵאשׁ לַפְנִיךְ, זה שראשו שלו אין לו תחליף, אם דבריו יעלו לו בְּרֵאשׁ?'

- 'כלום לא יקרה לו, הרגיע הנָגוּס, 'דַּבֵּר ויאירו דברייך.'

- 'אם כך, הבטחה אימפריאלית, כְּבוֹדוֹ?'

- 'בהחלט. אימפריאלית מאוד.'

- 'אם שושלת כבודו רק אימצה לעצמה, כמין אות של פאר ורום-יָחַשׁ, מה שמופר כיוקרת העברים הקדומים, בני עמו של שלמה – מה כבר מְכַבֵּד הקיסר יהלוך אם יזכור כי בְּתַחוּם ממלכתו-הוא (שם, בהרי סְמִיאָן ועל גדות אגם טַאנָה, בְּצִפּוֹן-מֵעֶרֶב) חי לו מאז מְנִילֶךָ הראשון שבט "בית ישראל" הידוע; והשבט הזה הוא מְקוֹר, לא תחליף מאומץ, מְעַמּוֹ של שלמה? אך השבט הזה כבר דורות על דורות מעוֹנָה ונרדף על לא עוול, חוץ מן העוול שאין אומתו של כבודו מסוגלת למחול.'

- 'מהו העוול? שאל הקיסר.

- 'שתורת אבותיו יְקַרְה לך.'

- 'ממתי זהו עוול?'

- 'מיום שנצרות ואיסלאם מתנפלים לעֲמִי...'

כְּבוֹד הקיסר, מְנִילֶךָ השני, העמיק מבטו באורח. שְׁקָט מתוח, כמו זה שלפני סופה טרופית, הושלך בטרקלין. שְׁקָט שבו נשמעה כביכול חריקת גלגלי-השיניים, זעירים וסמויים מן העין ככל שהיו, של מוחו הנלפט. לוא נקלע לשם זכוב היה רחש כנפיו מהדהד באוזני הפמליה. אבל לא רק זכובים אסורים בארמון, גם תלוונות על עוולות המימשל. אף-על-פי-כן היה משהו לא מְחוֹנָר בדברי האורח, בקולו המרטיט, בעיניו היוקדות, שריכך את קשיחות הקיסר.

- 'מה בקשתך איפוא, מִיִּסְיָה? שאל בנועם. איש מן הפמליה, ואולי אף הוא עצמו, טרם מצא אותו נוח לְרִצוֹת כמו בְּרַגַע ההוא, הפטאלי. אם נשמע שָׁם צליל-רחש זה לא היה זכוב אלא לחש תמיהת כל שומעיו.

- 'לא בקשה. בקשות, רום הוֹדֵף. לא פחות מְשֻׁלוֹשׁ אם יורשה לי. כמו שהיו לְחִידָה שפיצחנו שלושה פתרונות, לא אחד...'

הגבול בין האומץ ובין החוצפה הוא קו דק, קו שביר, קו מפתיע. כל הפְּרָה של שיווי-המשקל גורלית בו, לכאן או לכאן. אבל כך, כך ממש, היה קו שפּתותיו מבליעות-החיוך של הַגָּוּס. 'הבה נשמע אותך', סח לאורחו. הממזר שיעשעו לא מעט.

-אלף תודות', נודרו האורח לסחוט מאותם רגעי-חסד, כמו הפְּלַח הסוחט את שְׁמָנָם של זרעי הפישתה, כל טיפה. הוא שלף מכיסו, כעושה-להטים, זוג נרות ומצית והודיע: 'רק לשניה נכְּבָה את האור' וקָרַב אל כיסא-המלכות. בו ברגע קָבוּ האורות בטרקלין אבל לא בעיני האורח. הוא ניגש ונטל מידו של הַגָּוּס את שני פמוטות-הזהב. חָרַשׁ נעץ בהם נר אחר נר, הדליקם וקבעם על הארץ. מה שהוֹאֵר בו-בְּרִגַע היה רק הָדוּם-הכיסא, לא יותר.

-כָּבוֹד הקיסר', נתעשת ואמר, 'אם בתחום ממלכתו בה מושל הוא (פך), שפיסאו כה איתן שמוֹתָ לֹו לנהוג רוחב-לב בְּנִתְיָנוֹ) אין לְנִינֵי קדמוֹנֵי בית שלמה לא מפלט ולא פדות מְשֻׁלְחֵיךָ, הנושאים ברמה את הַשֵּׁם 'בית שלמה' אך רודפים זה שנים את יורשיו – איזה מִין אֹר כּבֵר נִיפְן לקוות כי תִּקְרִין שלהבתם המושפלת: לא רק על כס-מלכותך הנישא אלא אף על רגלי הָדוּמוֹ? מה שאין כן אם כָּבוֹד הקיסר יִתְרַצֶּה וִירִים את קרנם מעלה-מעלה (כאן הניף האורח את שני הנרות עד גובהן של עיני הקיסר): לא רק אורם של ניני מלכת-שבא ושלמה יזדהר וַיִּגְיָה, כמו המאור הקטן המחזיר את קרינת המאור הגדול – אלא עצם גדולת הקיסר ותפארת חסדו תתגלה ותפציע (ואכן, בו-בְּרִגַע נִגְהוּ הנרות על כתר של שליט ארץ כוש...)

מיד הודלקו האורות בטרקלין אבל גם בעיניו של הַגָּוּס. 'אמרָה שלוש בקשות ואחת כבר קיבלתָ: כיבוי האורות. מה הן אם כך השניה ועִמָּה השלישית?' נסתקרן והפגיע. שוב נשמע רחש ושוב לא היה זה של זבוב אלא רק של פליאה.

-הוד מלכותך', נענה האורח, 'קטונתי מכל חסדיך. כמו שכתוב בספרו של המלך שלמה החכם באדם. 'פִי תִשָּׁב, כך כותב הוא, 'לְלַחֹם אֶת מוֹשֵׁל בֵּין תְּבִין אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ'. ואני, שאינני יושב אלא קֹד לַפִּינֵךְ, כיצד לא אבין? אין שלהבת הנר מאירה בַּסְגֵרִיר באין יד מסוככת מְרוּחַ, אין הנר היחיד מתרושש מאורו בפורסו פרוסות-אור לְרַבִּים. מְשֻׁאֵלֵי השניה היא: תִּסְפֶּה יד כבודו על ניני בית שלמה מפל רוח. מְשֻׁאֵלֵי השלישית היא: יוֹתֵר לְזַקְנֵינוּ לפרוס אור-אבות לטִפְסָם'.

"כך, באחת," היה סבא ממשיך סיפורו באוזני בני השבט, "באו דברי האושפיז חד-המוח בלב הקיסר הנאור. הוא הִתִּיר לו לפתוח בתי-אולפנא ניידים במקומות מושְׁבָנוּ, כמין אוהל מועד מתקפל של סככה ושל לוח, של גיר ושל סְפּוּג. חרף טינת קנאי המיסיון שניסו לְנַצְרְנוּ בכוח, כוח החרב וכוח השוחד וכוח עורמת הפיתוי, שבנו ללמוד את פסוקי ה'אֹרִית' (התורה בשפת גֵּזֶז) כמְקַדָּם. ועמם – את פירוש המילות באמהרית ואת מסכתות התלמוד. זה, התלמוד, היה ארץ זרה, לא נודעת לְקִיָּסִים' שלנו. ואין תִּמָּה בכך: הן גְּלִינוּ מארץ-הקודש לפני היווצרו. וכך גם סְפָרֵי נביאים וכתובים ופסוקי הגדת חג הפסח, כל שֶׁחֲסֵרְנוּ ולא נִתְבַּשְׂרְנוּ אודות קיומו, זה שנים. סבא, סקרן כמִין ילד קטן לשפעת חידושי האורח, בלע כל מילה מְשֻׁפְּתֵי אושפיזו והנחיל זאת לצאן מרעיתו. אולם עוד אותו פִּיטְלוּבֵיץ' אץ בדְּבָקוֹת לאחות אותו פער היסטורי, להוט לפצות את כולנו בְּמָה שֶׁהִפְסֵדְנוּ דורות על דורות – באו ימי הרעה רדופי התלאות של פלישת מוסוליני ומה שנזכר בתלמוד כהיסטוריה קְרָם פתאום עור עדפני. אם למדנו כדין, במסכת שבת, על קסדא ועל זוג מגפיים, באו קסדות הפולש והלמות מגפיו והמיטו אסון. לילה ויום רִיחְפוּ בְּשִׁמְנוֹ אֵין-סְפּוּר מְפַצִּיעִים מאיטליה שהטילו עלינו, כמִין עופות-טרף, ביצים מתפצחות של פְּלִיָּה. הן היו מתנפצות על ערים וכפרים ושורפות כאן פרוור ושם רובע. לא רק בְּקִתוֹת-החומר, גם אלפי בתי-אבן קרסו כקלפים. גם מלפה החדש של הארץ, האיש שפינה עצמו הִלָּה סְלֵאָסִי, זה שִׁנְקָרָא 'גור אריה יהודה', לא עצר יותר כוח – וְנָס. אמרו כי נמלט הארי להרי יהודה שבארץ-הקודש. שם, בציון, בבניין הַחֲבָשִׁים, מצא לו מיסתור ומיקלט. כך סגר אלוהי העברים מעגל שרק הוא, יתברך, מסוגל לו: מי שניני בית שלמה נתינו הם חזר לעירו של שלמה. מיד, כמִין אש הפושטת ביער ואין מעצור ומחסום לה, פשתה בכפרינו כמיהה עתיקה זו לשוב אל אדמת האבות. לא רק שלא דעכה השלהבת כי אם אף גדלה וגברה לה. גץ משיחי בו

הופכות אגדות לעובדות נתלֵבָה לְדַלְקָה. לילה בְּלִילָה היו הכפרים נְשָׁשִׁים מְסִיעוֹת פְּלִיטִי-חַרְב, אִם לְכִיוּוֹן צָפוֹן-מְזֻרַח, לְמֵאֶסְאוּוֹה, וְאִם לְגִבּוּלָה שֶׁל סוּדָאן. אִךְ אִישׁ לֹא הִגִּיעַ מִשֶׁם לְצִיּוֹן אֲלֵא רַק אֶל אֶרְצוֹ שֶׁל הַמּוֹת. זֶה נִשְׁתַּרְעָה תַּחַת עוֹל קִלְגַּסִּיּוֹ שֶׁל הַדּוֹצָ'ה מְגִבּוּל וְעַד גִּבּוּל. גַּם מְקַץ כַּחֲמֵשׁ הַשָּׁנִים הַבָּאוֹת, עִם פְּלִישֵׁת גְּדוּדֵיהֶם שֶׁל הַבְּרִיטִים, מִי שֶׁהַחֲזִירוֹ אֶת הַיְלָה סְלֵאֲסִי כְּמֶלֶךְ מוֹשֵׁב עַל פְּנֹו, לֹא נִתְרַצָּה הַחֲזוֹר מְצִיּוֹן לְקוֹלוֹת תַּחִינָתָם שֶׁל הַקְּיָסִים. 'אִם אֲמַר לָכֶם 'כֵּן' מָה אֲמַר לְגוּלֵי אֲרִיתְרִיאָה, סוּמְאֵלִי וְעוֹד? אֵלֶּה הָרִי לְהוֹטִים לֹא פָחוֹת אֶף מְקָם, נִתְיַנֵּי הַפֵּאֲלָאֲשִׁים, לְעֶרוֹק מִתְחוּמֵי מַמְלַכְתִּי אֶל אֶרְצוֹת-מוֹצֵאִם שֶׁמְעַבְּרָ לְגִבּוּל.'

"נֹוֹתֵר אִיפּוֹא חֲלוּם שְׂדוּד, פְּצוּעַ, קְצוּץ-כַּנְפֵיִים. מִי שֶׁקֵּרָא בֵּין דְּפִי סִפְר 'שְׁמוֹת' אֶת הַכְּתוּבָה 'שְׁלַח אֶת עַמִּי' שֶׁב וְגִילָה אִיךְ נִשְׁנָה הַעֲבָר הַמְצִמִּית בְּהוֹנָה הַקְּשׁוּחַ וּמִי שֶׁהַכְּבִיד אֶת לְבֹו שֶׁל פְּרֻעָה שׁוֹב עֹשֶׂה זֹאת, הַפַּעַם בְּכּוֹשׁ.

"אִךְ אִז נִקְשַׁר קֶשֶׁר אֶפֶל בְּרֵאשׁוֹת קְצִין צְבָאוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, מְנַגֵּיֶסְטוֹ. הוּא הִדִּיחַ אֶת הַיְלָה סְלֵאֲסִי, כְּלָאוֹ בְּצִיּוֹן וְדָאג לְחֲסֵלוֹ. מָה בְּאֵמֶת הִיָּה סוּד אַחֲרִיתוֹ הַמְרָה שֶׁל אוֹתוֹ קִיסֵר טְרַאגִי: כְּלוּם נִרְצַח בְּתַאוּ מִפְּגִיוֹן סוּהָרִיו אוּ בְּגַד בּוֹ לְבֹו הַשְּׁבוּר? אִם נִכּוֹן הוּא שְׁטָרְם מוֹתוֹ שֶׁב אָדָם וְרוֹאֵה אֶת חִיּוֹ כְּמוֹ בְּסֵרֵט, כְּלוּם נִזְכַּר בְּאוֹתוֹ יוֹרֶשׁ-עֶצֶר צַעִיר וְתַחֲמֵן מְרַאשִׁית הַמָּאָה? זֶה, הַצַּעִיר, רָאֵס תְּפֹאֲרֵי מְכּוֹנָן, מוֹנֵה כְּעוֹזְרָה שֶׁל יוֹדִיתוֹ (בֵּת הַקִּיסֵר מְנִילֵךְ הַשָּׁנִי שֶׁהָאֵל לֹא זִיכְהוּ בְּבֵן). אִךְ הַעֲזֹר כְּנֶגֶד הַפֶּךָ לְנִסְיָה זֶה מְעַזֵּר לְכוּחַ שֶׁל נָגֵד, סִילַק אֶת יוֹדִיתוֹ, גּוֹל אֶת פְּתָרָה וְהַמְלִיךְ אֶת עֲצָמוֹ בְּמַקוּמָה. תִּיכֵף הַכְּרִיז עַל עֲצָמוֹ כְּקִיסֵר וּמְלִיךְ שֶׁם כִּי הַיְלָה סְלֵאֲסִי עַד שֶׁגַם הוּא, 'גּוֹר אֲרִיָּה יְהוּדָה', הִיָּה טְרַף לְגוֹר הַחֲדָשׁ. עֲקוּבוֹת וְסִתּוּמוֹת הֵן דְּרָכֵי הַגּוֹרֵל וְצַחוּקֵן הַשְּׁטֵנִי בּוּמְרָאֲנֵי. חֵץ שֶׁבֶן-מַעַל יוֹרָה בְּאוֹיְבָיו שֶׁב אֲלִיוֹ בְּרִיבִית דְּרִיבִית...

"חַד וְחֵלֶק הוּא פְּגִיוֹן הַקּוֹשְׁרִים," הִיָּה סְבֵא אוֹמֵר בְּאִירוֹנִיָּה. הוּא הוֹסִיף בְּלִי לְאוֹת סִיפּוּרִים לְשׁוּמְעֵיו וְזוֹרְדִים לְמְדוּרָה הַשְּׁבֻטִית. "אֲבָל חַד לֹא פָחוֹת אֶף כִּי כֹלֵל לֹא חֵלֶק הִיָּה סְבֵף יַחֲסִיוֹ שֶׁל מְנַגֵּיֶסְטוֹ, פְּרֵא נְטוּל-עַכְבּוֹת וְצִמָּא-דָם, עִם אֲחִינוֹ אֲשֶׁר בְּצִיּוֹן."

מִסְתַּבֵּר כִּי אֶחָד מְשָׁרֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁתַּטָּה וְהִדְלִיף בְּפִרְהָסִיָּה: "יֵשׁ לָנוּ deal עִם מַמְשַׁלַּת מְנַגֵּיֶסְטוֹ: פֵּאֲלָאֲשִׁים תְּמוֹרֵת נִשְׁקַל." "פִּיּוֹ שֶׁל אָדָם," נִהַג סְבֵא לוֹמֵר, "גַּם נִפְתַּח גַּם נִסְגַר, כִּידוּעַ. אִךְ מָה שֶׁמֵּבִין כֹּל שֶׁרַבֵּב לֹא מוֹבֵן לְכֹל שֶׁר: הוּא שׁוֹכַח לְסוּגוֹר..."

כִּךְ נַעֲשֶׂה מְשַׁטְרוֹ שֶׁל מְנַגֵּיֶסְטוֹ עוֹיֵן לְתַקּוּוֹת אֲנִשְׁיָנוּ: אִישׁ לֹא הוֹרְשָׁה לְעִזּוֹב אֶת הָאָרֶץ, בְּפֵרֵט לֹא לְעֵבֶר צִיּוֹן. פַּעַם אַחַת, בְּיוֹם-שׁוּק מְקוּמֵי, הַתְּנַכְלוֹ חוֹלִיגָאֲנִים לְסְבֵא. לֹא זִיקְנָתוֹ וְלֹא תוֹאֵר הַ"קְּיָס" שֶׁלּוֹ לֹא הִרְתִּיעוּם מְלֵתְקוּף. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁאֲתִי לְמֵרוֹת הַיּוֹתִי עוֹל-יָמִים אֶקְדַּח 'קוֹלֵט' לֹא לְגֵאֲלִי, יְרִיתִי מִיַּד אֶל רֵאשׁוֹן הַתּוֹקְפִים שֶׁצִּנָּח, שׁוֹתֵת-דָם, עַל הַחוּל. תִּיכֵף שֶׁלְּפוֹ שֶׁם רְעִיו הַנוֹצְרִים מַחְבִּיּוֹן כִּיִּסְיָהֶם שְׁלָל פְּלִי נִשְׁקַ — נִשְׁקַ שְׂדֵי בּוֹ כְּדִי לְצִיִּיד כְּתִרִיסֵר מְאֲנִשֵׁי הַרוּדָן. הֵם הִרְגוּ חֲמִישָׁה מְאִיתָנוּ אִךְ אֲנוּ יְרִינוּ עַד בּוֹא הַמִּילִיצִיָּה. זֶה, כְּמוֹכֵן, נְזֻרְזָה וּפְרַקָּה אֶת נִשְׁקָנוּ אִךְ לֹא אֶת נִשְׁקָם. אוֹתָנוּ מִיַּד הֵם אֲזָקוּ וְתוֹךְ רַבַּע שַׁעָה כְּבֵר הוֹשְׁלַכְנוּ לְפֵלֵא. אֲנִי, שֶׁהַצְּלַחְתִּי לְבְרוּחַ מְמֵנוּ, נְחַבְּאֲתִי בִיעֵר סְמוּךְ. שֶׁם, בֵּין עֲצֵי אוֹתוֹ יַעַר וְתַחַת גִּזְעוֹ שֶׁל אֵילָן שְׁסִימְנָתִי, טְמֵנְתִי מְזֻמֵן קוֹפְסֵת-פַּח וְבָה נִשְׁקַ רְזֻרְבִי, עֲמוֹק בַּעֲפֵר. זֶה הִיָּה אֶקְדַּח לְשַׁעֲת-חִירוּם, תּוֹצֵרֵת 'סְמִית אֲנֵד וְסוֹן', קוּטֵר שְׁלוּשִׁים וְשִׁמוּנָה מִילִימֵטֵר, וְשֵׁתִי חֲפִיסוֹת כְּדוּרִים.

לִילָה אַחַד, בְּעוֹדִי מֵתַגְנֵב מְסַבְכִי מַחְבּוּאֵי שְׁבִיעֵר לְעֵבֶר כְּפָרְנוֹ אֶפּוֹף הַתְּנוּמָה בַּחֲסוֹת אוֹתוֹ חוֹשֶׁךְ נְדִיב, צְדוֹ עֵינֵי מְפִיוּן דְּרוּם-מְזֻרַח, לֹא הִרְחַק מַחּוּפֵי אִגָּם טְאָנָה, אֲשֶׁ-אֲדִירִים שֶׁנְּסָקָה לְגוּבַהֵי הַשְּׁמִיִים כְּנִיזָר שֶׁל אוֹר. הַהִירָהוֹר הָרֵאשׁוֹן הִיָּה: שׁוֹב מִתְּנַכְלִים הַנוֹצְרִים לְאַחַד מְכַפְרֵינוּ. לֹא הִיָּה זֶה כְּפָרִי אֲבָל תִּיכֵף שְׁבֵרְתִי פִיוּוֹן לְעֵבֶרָה שֶׁל הָאֵשׁ. רְצַתִי עַל פְּנֵי מְטַעִים חֲשׁוּכִים שֶׁל בְּנֵנוֹת, שֶׁל יָאֵם, שֶׁל פְּרִי-לַחֵם. עַד שֶׁהִגַּעְתִּי הִיָּה כְּבֵר עֵיגוּל הַבְּקָתוֹת הַשְּׁרוּפוֹת גַּל פַּחֵם. בֵּין שְׂרִידֵי הָאוּדִים וְצִיּוּחוֹת נִיצוּלֵי הַדְּלָקָה נִסְתַּבֵּר לִי הַקְּטַע: מִי שֶׁהִצִּית נִתְכוּוֹן לְשִׁבוֹת שְׁבִי וְלֹא רַק לְשֵׁרוּף אֶת הַכְּפֵר. רֵאִיָּה לְדַבֵּר: כֹּל דְּרָכֵי-הַמִּילוּט נַחֲסָמוּ בְּשׁוּרָה שֶׁל כְּלִי-רַכֵּב. מִי שֶׁנִּתְפַּס הוֹעַמֵס עַל הַרְכֵּב, חֲבוּט בְּקִתוֹת-הַרוּבִים. מְסַמְלֵי צְבָא מְנַגֵּיֶסְטוֹ שְׁעַל אֲרַגְזֵי-הַמִּיטַעֵן נִתְחוּוֹר לִי לְבַטַּח: אִין זֶה פְּשִׁיטָה-הַצְּתָה רְגִילָה אֲלֵא אֶקַט שֶׁל

טרנספור מכונן. מחנות-מעצר ל'גורמים לא לויאליים' כמו אז בוקר וערב בפקודת הרודן ה'מרקסיסטי' שלנו, תלמיד מסייעיו הרוסים. באותה קטגוריה נימנו ב'דלני מחוזות אריתריאה וטיגרה וכו' בני שבטי האפאר, האורומו, כל מי שתבע עצמאות. אף שאנחנו, בני 'בית ישראל', לא נלחמנו על שום אוטונומיה, נחשבנו גם אנו 'יסוד חתרני' ש'ערג, או ערק, לציון.

ניצלתי את פליל מהומת הצווחות והדוחק לסרוק את השטח. היו שם מ'טנדר מעוך של 'טוויטה' ועד משאיות של 'אינטרנשיונל' ו'פורד'. פ'ון שהייתי חמוש באקדח ועוטה על גופי בגדי ח'אקי, נראיתי לאור פנסי פלי-הרכב כ'פליקה סטנדארטית של חייל מן המניין. מ'מה שפלט שם נהג לשכנו באמהרית מתובלת בניבים מ'שפת ה'ראי, הבנתי שרכבם מועד לגבול עם אריתריאה שבסמוך לו כמו מחנות-המעצר. אך לא הרחק משם, באסמרה, גם זאת ידעתי, היה לי בן-דוד שהבריח לארץ-הקודש פליטים יהודים.

עד שאני מרחרח סביב נצטרפה שם בין אש ובין פיה שרשרת פלי-רכב שפל מנוע'ה מופנים לכיוון צ'פון-מזרח. ידעתי שאין בכוחו של יחיד למלט מגלות גדורת תיל לא ניצולים למכביר ואולי אף לא קומץ ממי ששרדו. יש באותן מיכלאות ארורות של מ'שטר-האימים של מ'נג'יסטו כל שימנע כל מילוט מן הכלא: ס'רנות, מגדלי-תצפית, גדרות מחושמלות. אך אילו ניתן לי לגנוב משאית יחידה, או אפילו רק טנדר, בטרם יובילו אותם למלכודת רכבי השיירה הזאת שעוד מעט תזוז – אילו ניתן לי, ככל שנראה הדבר מטורף ופנטאסטי, לגרור אותם ת'רש לבית באסמרה, בו מסתתר בן-הדוד...

תוך שאני מ'פנטז לי כך צצה, ממש למול עיני, המשאית המאספת; זו שהמתנה בקצה שיירה זו לאות-התזוזה הראשון. שמעתי רב-סמל אחד, ב'נאן' דחוס, קצת הלאה, צועק אל נהגה של זו ש'נח מאחוריו: "ט'גבו, לפני שתתניע תבדוק שהשטח נקי מפל פ'אפר." "כ'אפר" (כ'אפר) נתפון אל אחינו, למרות שפ'שם-גנאי נועד בעצם לבני חם. הוא שגור זה מאות בשנים בפי כל יושבי אפריקה, זו שח'צוה אלפי שיירות סוחרי-עבדים מוסלמים שפלשו מ'ערב. הם היו מתנפלים בפשיטות צ'ד-אדם על כפ'י השחורים הפאגאנים, רוכבים על גמלים ומוכרים את צידם לל'בני העולם החדש.

עכשיו היו אחי כבולים אף הם, כצאן לטבח, צפויים לאותו מחנה-מעצר ש'גדרו קלגסי הרודן. "ט'גבו," צעקתי מתוך מחבואי הסמוך, בסתרו של החושך, "יש כאן אחד שחמק מידך, אז בוא ותיקח אותו כבר!" מ'אחר שאותו רב-סמל נסתלק אך נהג המשאית המאספת לא ראה זאת, דימה אותו תם כי הוא שב וקורא לו ויש בקולו נזיפה. הוא יצא מ'תאו, צייתי ונפחד, וצעד אל עומקו של החושך. המתנתי בשקט, שומע איך קול צעדי מתקרב וגובר. רק בעומדו מתנשם מול פני נשתלחה בו ידי המונפת. קת האקדח נחתה כפטיש על קרחת ראשו ההמום. הוא צנח באחת, כמו אותן בובות-עץ גולמיות של מ'שחק הפ'ד'ת. רגע הבזיק בי הדחף לגמור אותו, שמא יקום וי'נה... אך לא היה זמן, כבר שמעתי ברור את חירחור מנועי טור-הרכב. בלי שהיות נזדרזתי לפשוט מעליו את פריטי רכשו: נ'שקו, מדיו, מימייתו, צרור מפתחות הרכב, ר'שיון-הנהיגה, תעודותיו האישיות. בגד הח'אקי שלי לא בוזבז, הוא נקשר סביב גפיו כמין חבל: זוג מכנסי סביב רגליו וחולצה סביב ידיו הפפותות לאחור. למישנה ביטחון אף תחבתי מטפחת גדולה, יזועה, בתוך פיהו. עד ש'יתיר את עצמו ויזעק לעזרה נ'מצא כבר הרחק.

מיד נדלק מתנע פלי-רכבי, שותף לקשר. עברתי להילוך מהיר, לדבוק ב'שיירה. היא הספיקה לרחוק מעלי כיברת-דרך אך לא נעלמה מן העין. ר'צף קריצות פנסי כלי-רכבה כבר ק'קו על הכביש נ'חש-אור. פ'תע שמעתי דפיקות שחזרו וה'רעידו את גג הק'בינה. משהו רע מתחולל שם, הבנתי, בדחק ארגז-המיטען. תיכף עצרתי, נמרץ ודרוך, את הרכב אך ק'דם חבשתי חיש על ראשי את פומתת-הנהג ששכח הנהג הקודם. הוא השאיר אותה שם כשיצא למ'שמע קריאתי מ'סתרו של החושך, חושך שבו כבר המתינו לו ת'רש ה'ה'לם וקת-האקדח. עכשיו נשתפלה כומתתו על פני שהחווירו מ'פחד ה"ש'מא"; שמא יצליחו ר'עיו-למדים לגלות שאני זה לא הוא... לעצמו של דבר,

מאחר שברור שאני זה לא הוא, אף לרגע, לא נשתייר בלבי לוא גם שמץ של "שמא", רק פחד מקפאי. מישוהו צץ לי פתאום בחלון, אך אני הסתייתי בחושך, כך שגם בלי הכומתה השמוטה לא ניפנן לזהות את פני. הוא היה במדים ומיד גם ראיתי, מעל לכתפו הבולטת, צל של קאלאצ'ניקוב, קָמֵז לַכֵךְ שאני משחק כאן באש. מה יקרה אם דלתו של התא תפתח והאור ידלק בקבינה? הלא אין גם סיכוי של אחד למיליון שיחשוב שאני חברו...

"טָגְבוּ, אמר, 'התעלפה שם אחת. אם תמות זה יהיה על ראשנו. תיכף ישכיבו אותה אצלך. תן לה מים וסע בלי קפיצות."

הינהנתי בלי הגה, מניד את ראשי, למרבה מזלי זה הספיק לו. תיכף חברו אליו שניים נושאים איזה צרור אנושי מדולדל. עכשיו, שמיד יצפו שאפתח את דלתה של אותה הקבינה, מה כבר נותר לי מלבד להודות שנגמר, שגבי אל הקיר? כבר אמרתי בעצם לשלוף את הסמית' ולירות לחיים או למוות, רק שהלא-יאומן לפעמים משכפל את עצמו, גם הנס: כמו בחלום מטורף שקורים בו דברים שמעבר לטבע, כמו בתפילה שאף זה שאומר אותה אין בו אָמוֹן כי תוגשם, אמנם נדלקה הנורה בתאי בשנית פתיחתה של הדלת, אך לא נדלקה שום נורה במוחם: הם פשוט לא זיהו אותי כלל. מרוב הטירדה ומרוב החופזה לנער את חוצנם מן הנטל, זה שיִרְבֵץ מעתה על ראשי, הם פרקו את הצרור וחמקו...

שבתי אם כך להדהיר את הרכב, מודה למזל ששחק לי ואץ להדביק את אותה שיירה שכעת רַחֲקָה מעלי. רק לאחר שצימצמתי דיו את מְרוֹחַ המרחק שבינינו הדלקתי את אור הקבינה, חולץ את הפקק מאותה מימיה. 'תן לה מים, זכרתי את מה שאמר לי ההוא שקרא לי שם טָגְבוּ, כך שהיצצתי להרף של עין בזו השרועה לצדי. מה שניגלה לי הדהים והכמיר: אומללות מעורבת ביופי. כמו איזה פרח נדיר, מחולל, המושלך, שבור-גבעול, באשפה. תוך סיבוב אקרובטי של קצה מרפקה של ידי הפנויה מן ההגה, זו שִלְפָתָה את אותה מימיה משקשקת, אמרתי לה: "שְתִי!". היא פקחה זוג עיניים שחורות פֶהֶקְנָה, לא תופסת היכן היא, ולמה. 'שְתִי', השתדלתי מאוד לא לרעוד והשקיתי אותה, כמו תינוק.

חדות המַעְבָר בין עלפונה הקר, הסטאטי, ובין אותה שקיקה בה נלפתה למימיה – הפתיעה אותי, לשניה אף הפחידה: מין און חייתי, כוח פרא. היא חטפה מידי את מיכל הנוזלים וטרפה, לא גמעה, את תוכו. רק לאחר שגמרה, מתנשמת, הִחֲלָה פתאום למלמל שם, כמו איזה מְדוּסָה שרוח-עיוועים נכנסה בו, כמו מאַנְטְרָה פרועה. "אַבְתוּ, סְרָאִיגִיג בְזוּ נָאוּ", נהמה נלהבת, "הוּלוֹן בְּטָאִיבֵב אָדְרִנְגָא". ושוב, כמין לחש היפנוטי פְּשוֹף – אותן המילים, בדבקות פפייתית, במיצוי איזה דַחֵף אֶפְסִטָאטי, כמו הניצול מטביעה בלב ים המוֹדָה כי הושבו לו חייו. רק מקץ תהיה ארוכה, מבולבלת, הוברר לי פְּשֵׁרִם של דבריה. אילו פלטה את מיליה ברור יותר תיכף הייתי מבין. זה היה פסוק נודע מתהילים, פרק ק"ד, שלמדו אבות השבט מן הפִּיטְלוֹבִיץ' ההוא. "מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂיךָ, ה', פְּלִם בְּחֻמָּה עֲשִׂיתָ..." עד אותה עת הם ידעו רק את מה שכתוב בחומשי התורה.

"איפה אני? איך הגעתי לכאן?" שאלה ותלתה בי עיניה.

"היית על הארגז והתעלפת", אמרתי חָרָש. "ההם, החיילים, חשבו שכאן יהיה לך טוב."

"טוב לא יהיה לי אף פעם", אמרה, "לא כעת, שהכפר כולו אָפֵר. מזל שאבא-אמא מתו קָדָם, מַצְהָקָת. למות ולא לראות את זה זה חסד, לא אסון."

רגע אחד עוד המשכתי לנהוג בשתיקה אבל תיכף נשברתי. "אַתָּ לַבְדֵךְ?" לא עצרתי בי כוח לבלום פי בבקבוק-הטַאקט את שֵׁד-הסקרנות.

"כן", התייפחה, "יש לי אח אבל אין. זה נשמע משונה אבל כך זה. ברח, ברח בלילה שהגיעה הבולשת. אתם כבר איזה חודש מחפשים אותו לשוב."

"מי זה 'אתם'?"

"השוטרים שלכם, המיליציות, החוק של מְנַגֵּיסְטוּ. חוק שמוותר בו לתלות ולשרוף רק אסור בו להיות יהודי."

"מַנִּין לך כאן ש'אתם' זה אני? שאני זה החוק של מְנַגֵּיסְטוּ?"

"כולכם אותו דבר, אין שום הבדל בין נַץ לַעֲזֵט. טורפים, תמיד טורפים. חיות רעות, צמאות לדם."

"אני זה לא 'אתם', אזרתי אומץ, "זה אנחנו...". וכמו מבלי משים, כמו מפזם לי לתומי, השלמתי מיד, כחֶצֶה השני של סיסמה מחתרתית סתומת-צֶפֶן, את סוף תרגומו האמהרי של נוסח אותו הפסוק בו פתחה. "מְדָרְם פְּפִיטְרֵט", יצקתי לַחֵשׁ לאוזניה. והוספתי כאקורד סופי, דרמאטי, "תְּמוּלֵץ!". זה היה שבחו של אֵל: "מְלֶאָה הָאָרֶץ קִנְיָה". אף כי רק קניין אחד ביקשתי אז, את אֶמוּנָה.

"אתה", חיפשה מילים בַּסֶּבֶךְ שבין אֶמוֹן לַחֶשֶׁד, "מְבִיתָא יִשְׂרָאֵל, מִן הַפֶּאֱלֵאשָׁא, יהודי?"

"למה?" שאלתי, משאיר את זה ככה, לא כן ולא לא, במין חושך. חושך כמו זה שהציץ בי מִבֵּין חלונות הקבינה, אטום.

"כי שמעתי שַׁיֵּשׁ, לא הרבה אבל יש, חטופים לַצְבָּא, מְשֻׁלְנוּ... חָבֵל", הוסיפה תיכף, "כי פתאום היה נְדָמָה לי..."

"נְדָמָה שָׁמָּה?" לחצתי.

"שבמקום לחטוף, תציל..."

עכשיו סמר בינינו אותו רגע של ריחרוח שבו אומדות חיות-הבר זו את כוחה של זו. שנינו חששנו מאוד זה מזה. ונמשכנו מאוד, בו-בְּכֹחַ. אך לשנינו היה, לא פחות מהרבה להרוויח, הרבה להפסיד. הפחד שאני עובד עליה בְּעֵינַיִם היה תאום זָהָה של חֶרְדֵי מפני מילכוד. מה אם היא כלל וכלל לא התעלפה והכניסו אותה לַקְּבִינָה רק על מנת לַגְלוֹת מי אני: איש מְנַגֵּיסְטוּ או סתם מתחַזֵּה?

כמה שתקנו אינני זוכר. אבל כמה זמן נסעה השיירה זוּכֵר כהוגן. נַחֵשׁ-האור של יְתֵר כְּלִי-רֶכֶבָה נבלע קדימה, בַּחוּשׁ שְׁבוּ אט-לאט קרבנו אל הגבול. נהגתי כמו שָׂד, בזלילת מרחקים, בטריפת כוחות-סוס ומלאי-דֶלֶק. לא מרצון להדביק את נוסעיה כי אם מהיפוכו של זה: לחמוק מהם, לנוס. לצורך זה נדרש לי הן מקום-מיקלט בטוח והן מיפלט מְכּוּחַ צָבָא מְנַגֵּיסְטוּ וקליעיו. איך מְמַשִּׁים את ה"הן" הראשון לא היה לי ספק אף לרגע: הבית באסמרה, זה שנחבא בַּסְתֵּרוֹ בן-דודי שְׁנַמְלֵט. אבל איך מתגברים על ה"הן" השני, על ניטרול החיילים שְׁעַל ארגז-מיטען דחוס זה, שְׁבוּ מוֹבְלִים בני עמי, מוֹפֵי פחד, כעדר כבשים לשחיטה? מה גם שכלל לא הייתי בטוח שחוץ מְאֶלָּה שתקעו לי נערה לְתֵא אֵין על ארגז-המיטען ההוא עוד מלווים השומרים על העדר שאֵין לי מוֹלֵם אף לא שמץ סיכוי בו יביס היחיד את הרוב.

פתע שמעתי קולות יריה וקצת אַחֲרֵיהֶן דפיקות על עורף הקבינה. רוגמות, ממש פְּקָדֵם, את תְּאֵי הטס קדימה, ומצוֹת עלי, גם בלי כל הגה, לעצור. שוב, אינסטינקטיבית, ניעור בי הפחד של מי שנפל למלכודת. איך יִחְלֵץ היחיד הבודד מִיְתְרוֹן מְסֻפְרוֹ של הרוב? עצרתי אם כן. בחלון לַצְדֵי ניגלו שלושה פְּנֹטוּמִים, בלי מדים, בלי כומתות חֵאקִי, אך בלי ספק היו להם בַּיָּד קאלאצ'ניקובים וְרֶצֶח בְּעֵינַיִם וְצֹחַת-פְּקוּדָה בְּפִה.

"צֵא!" צעקו והורו לי למטה, לַכְּבִישׁ, "הידיים למעלה!"

היה לי ברור שאינם חיילים אך בטוחים שאני דווקא כן.

"ברצון, התאמצתי מאוד לחייך וטמנתי בכיסי מיד את מפתחות הרכב. בכך אמנם לא חשו אך אותו ניצנוץ פרוץ של חשדנות עוינת לא נטש את מבטם.

יצאתי איפוא (לא לפני שתחבתי בין גב למכנסיים, מחוּפָּה בְּקֶצֶה כותונת – אותו, את ה"סמית" שידעתי שאם יגלו אותו אין לי שום צ'אנס). והירמתי יְדֵי אבל גם את קולי וקראתי: "זו טעות, אני אחד מְכֶם, פאלאשי."

"סִפֵּר את זה למי שיאמין לְךָ, זרקו לי. ניכר היה שאין בהם אחד שהוא כזה.

"אני מאמינה לו, הוא צודק!" שמעתי פתע, לגמרי לא צפויה, את הטרמפיסטית, מאחור. היא ירדה אל הכביש, בלי שחשתי בה כלל, מן הצד השני בְּקַבִּינָה. "כן, היא אמרה, הוא אחד מְשֻׁלְנוּ. תגיד תהילים, שְׂיָרְאוּ..."

ארְבַּעַת או חֲמֵשֶׁת הגברים שהקיפוני, שלווה מהם עם נשק ויִתְרָם דרוכי אגרוף, הקפיצו מבטים שנתבזקו כריקוּשְׁטִים של אי-אמוּן גמור בין הדוברת וביני.

"פְּשוּט מְכַנְסִיךָ!" שאג האחד. הבנתי שרק אות לברית-מילה יסיר לפתע עוינות מְמַבְטֵם ואת האצבע מן ההדק של כל אחד משלושת השולפים מולי קְנָה.

"בְּתַנְאֵי שהגברת תִּפְנֶה לאחור, התעקשתי, חושש שידחו זאת. אך היא, דווקא היא, בנימוס למופת, מיהרה להפנות לנו גב.

"עכשיו אתם רואים?" אמרה מְקַץ שניות של מְתַח בהן הספיקו הם להיווכח עד מה טעו. הודיתי לה בלי קול. רק בלבי. בְּעוֹמֵק פְּנִימָה. העומק שמילאו אותו יופיה ויושרתה.

"אז למה אתה כאן בְּמְקוֹם נהג מְצָבָא מְנַגֵּי־סֵטוּ?" שאל אותי ההוא, זה שציווה להתפשט. שוב לא שמעתי עוינות בקולו אך עדיין, מְעַבְרֵ לְהֵלֶם, רשפו בעיניו גחלים של חֶשֶׁד ונשקו היה חם ודרוך.

סיפרתי בשקט את כל האמת: איך גררתי את האיש שאת מְקוֹם-שְׁבַתוֹ תִּפְסְתִּי, בכֶּחֶשׁ, בעורמה קרה, אל חושך כְּפּוֹל שְׁנֵי־יָמִים: ניתוק מְאוּר-הרכב ומְאוּר-ההפּוּרָה.

"איך זה בכלל הִזְדַּמְנָה לְשֵׁם?"

"ראיתי את האש תוך התגנבות לְכַפֵּר, אמרתי.

"מִנֵּי־הַתְּגַנְבוֹת?"

"מִמַּחְבּוּא עֲמוּק בִיעֵר."

"מִמַּחְבּוּא מִמִּי?"

"מִמִּי שֶׁהֵם אוֹיְבֶיךָ וְאוֹיְבֵי."

מרגע זה הפשיר כמו במטה-קסמים הקרח. גם יְתֵר חֲבָרֵיו נִרְאָה כי הִתְרַשְׁמוּ מאוד.

"עלו על הארגז, פקד מיד והם עשו זאת אך הוא והטרמפיסטית הצטרפו אלי לְתֵא. כך, תוך דקה, כבר התנעתי שנית. נְחַשׁ אורות השיירה כבר לא ניכר בְּאוֹפֵק. אך דווקא זה ודאי שלא הִדְאִיג אותי, להיפך. ככל שאתרחק מהם, ידעתי, כך ייטב. הבנתי שהיעד, בירתה של אריתריאה. איננו כבר רחוק כל-כך, אך כך גם אור-היום. זה עודד וְהִמְרִיץ אך הִפְחִיד לא פחות: עודד – כי שם, באסמרה, הִמְתִּינִי מִיְקֻלֶּט-הִסְתֵּר. אך גם הִפְחִיד כי מה יכולתי לעשות בעצם, אם כל השיירה ההיא תמתין לי שָׁם אף היא?

שיתפתי את שני היושבים לצדי בסבך חששותי אך כאן קטע אותי הגבר. יש, כך אמר, כביש עוקף, די זניח, אל פרוורי העיר שביניהם גר בן-דודי. גילוי זה הקל את משא ספקותי. מעט-מעט הרפיתי מפחדי, לא מן ההגה. פנין שהשיחה קלחה כמו בין אחים לשבט שאלתי איך סולקו שומרי ראש מן הארגז.

"לא רק מן הארגז," אמר, חושק שיניו בזעם, "אלא משטח שיפוטו של העולם הזה..."

זה גרם לי צמרמורת עזה בגבי אך נזהרתי שלא לפלוט הגה, שמא יחשוב שאינני קשוח כשם שדימה עד עכשיו. הוא אמר כי שומרי השבויים בארגז נרדמו לאורכה של הדרך. שר-השינה לא מבדיל בין פאלאשי לגוי, בין אזרח לחייל. סמוך היה אל שניים מתוכם אך פפות-ידיים, ואם לא די בכך הופנו ידיו לאחוריו. כשמישש לתומו, ללא שביב של תקווה, את דופן הארגז עליו נשען נתקל בבורג. בורג ארוך, כשלושה סנטימטרים, ששב ונגעץ בגבו. במקום להתסכל מן העינוי שאין לו סוף, החליט להתחכם ולנצל אותו בשכל. רק כשבקעו נחרות הזקיפים נזדקף ומתחת את גבו. כעת היה הבורג בדיוק בין שתי ידיו ותכל-הפפיתה צמוד להברגת הבורג. "כל הברגה שכזאת," כך אמר, "היא משור זערער בפוטנציה. יש בה חריץ לוליני לאורכה ושיניים קטנות בין שקעיו. אלה אמנם זעירות אך חדות ואם יש סבלנות וקור-רוח הן מנסרות את סיביו של התכל עד שלב חיתוכו הסופי." כשניתק אותו חבל שיחרר את ידיו ועיסה אותן עד שהוקל לו. זרם הדם שזמן רב נעצר שוב חודש והפיח בו עוז. הוא חטף את הקאלאצניקוב מיד שומר ראשון, ירה בו צרור וכך בעוד שני קלגסי מנגיטו. אלה גם הם נרדמו על נשקם אבל הוא הרדימם לשנת-נצח, בפרץ פרוע של יצר-קיום בו הוחרש הדבר "לא תרצח". אחד מהם חגר סכין-קומאנדו למותניו ובו, סיפר האיש, שיחרר עוד שני שבויים כמוהו. כעת היו שלושתם מצויידים סוף-סוף בנשק ומשליכים מחוץ למשאית את הגוויות. הוא, שסכין-הקומאנדו היתה לפותה בידו המושטת, בחר בשים-לב לא לפצוע שום יד את כבלי כל יושבי הארגז.

"תיכף נגיע," אמר לי מיד, "אל הכביש העוקף שהזכרתי."

"רק שעליו לא ימתין לנו אמבוש," אמרתי, מודאג, בלבי.

ואכן, כמו חשש המגשים את עצמו נסתמן שם מולנו בחושך גוש מצופף של דמויות מאיימות שחסם את רוחבו של הכביש. מה שהגביר בי את רף-התסכול ותחושת היאוש והפחד היתה העובדה שהיה זה סמוך עד אימה למחבוא בן-דודי. כל אותה דרך רבת קילומטרים של מפתח, של תקוות מפרפרות בין לב לבטון, בין אותו כפר שרוף ליד שפתו של אגם טאנה לאסמרה שנצטיירה כחוף של מבטחים, עמדה כעת לרדת לטמיון אפל וקר של כישלון חרוץ, של חזרה לסגור השבי, אולי אפילו מוות אם יירו בנו הללו מקלי-נשקם שבלי ספק שלופים מולנו כבר. האומנם נתגלתה, אין לדעת כיצד, לבולשת של מנגיטו זהותו של יעדנו ובלי שיתאמצו לרדוף אותנו כל הדרך הכינו לנו כאן מין קבלת-פנים חמה?

אך מה שביטל באותה מהירות בה נולדה בי האימה הזאת את עצם מניעייה, היה אור פנסיה הדלוקים של משאית זו שבה דבקו ידי להגה מזיעה קרה. בקרן האור שנקב הפנס הקדמי השמאלי את החושך נגלו לי פתאום, בפתיעה מופת-הלם, פניו של אותו בן-הדוד.

"נגוסה!" בקעה מגרוני צעקה והוא אץ ונתק מן היתר ותיכף נתלה על אותה מדרגה שעולים בה אל תא-הנהג.

"טוב שהגעת לכאן בשלום," התנשף ושירפב ראשו פנימה עד שהנחית על פתפי הסמוכה לו טפיחה שסילקה את פחדי.

"איך ידעת," שאלתי המום מפליאה, "שאגיע אליך הלילה?"

"בראדיו דינחו על מצוד משטרתי על גברים שגילם גיל-גיוס. כשהזכיר הקריין את כפרי הפאלאשים סמוך לחופי אגם טאנה, תיכף חשבתי עליך ועל הסיכוי שתברח ויהי מה."

"יש לי כעת על ארגז-המיטען עוד בורחים שפאלה," אמרתי, "יש לך די מקומות להחביא אותם עד שיושטו בים סוף?"

"יש," הוא השיב לי, "מרתף ענקי בתחתית הבניין בו שוכנתי. רק שצריך להכניס אותם שם עוד לפני שיזרח אור-היום."

אך כאן נתמלטה צעקה מן ההיא שישבה לצדי בקבינה. -"טְדָסָה!" קראה לצעיר שאף הוא נתגלה שם בקרן-האור.

"סְנָדו!" זיהה הצעיר את קולה ומיהר ונצמד אל הרכב, אך זאת מעברו האחר, בו ישבה מתמוגגת כולה בדמעות.

"תכירו," אמרה בקול דק ושנוק ונשקה לו, כולה מתייפחת. רגע נורא אחד לא הסירותי עיני משניהם, בקינאה. מסתבר שעל אף הכל אין לי מזל: היא שלו, של אחר, היא תפוסה כבר. עוז חיבוקם לא הצריך הסברים יתרים, הבינותי הכל.

"בוא ותפיר," נפנתה אלי זאת שכל-כך התאמצתי לשכוח.

"טְדָסָה," הושיט לי הזר את ידו והוסיף, ידידותי עד להביך, "נעים מאוד."

מה כבר יכולתי אם כך לעשות? אז שיחקתי אותה, אלגאנטית. שם את ידי בידו כמין רובוט: "אָדִיסו," נתגמגמתי. בלי נעים ובלי מאוד.

רגע אחד לחשה לו דבר-מה על אוזנו, פיוצקת סם-פלא. הוא נשק על מצחה ונעץ בי, כגבר מול גבר, עיניים חודרות.

"תודה, תודה," אמר, לוחץ ידי בכף רוטטת.

"על מה?"

"על שסעדתי, חבר, את אחותי."

מה שעשתה לי מילה אחרונה זו ניחת על ראשי כמין רעם, רעם נכסף ההופך שמי בצורת לפרץ משחרר של איזה גשם-נדבות. כנידון המופתע לקבל חנינה פשהגה כבר פרוץ עליו חבל, כקורבן-הצתה הלכוד בבניין שסוף-סוף מחישים לו סולם – חשתי פתאום איך צומחות לי כנפיים: סְנָדו, סְנָדו, סְנָדו. אם קיים בעולם מין מצב ששמו אושר היה זה הרגע ההוא. היא נתנה בי מבט שהבין את הכל, שקרא אותי כמו דף שיר-השירים בכתב אמהרי. יש רגעים שמבט יחידי מיתר כל שימוש במילים. כאן כבר פונו כל יושביו של ארגז-מיטענו של הרכב למעלה אל תוך מרתפו של הבית שבו יסתתרו עד הלילה הבא.

כל אותו יום לא יצאנו משם אבל קצת אחר רדת החושך חזרו הפליטים אל אותה משאית והסעתה אותם אל החוף. צפונית-מזרחית ממאסאווה, סמוך לכפרי דייגים אריתראים, חיכה לנו איש ה"מוסד" ודאג שכולנו נקפוץ לסירות. הן היו סירות "זודיאק" צרות ופחוסות עם מנוע "מְרָקוֹרִי" ועם צוותים מן השיט. צריכות היו לשאת אותנו, בזריזות מוגברת, עד סיפוננו המוצק של היעד, ספינת חיל-הים "בת גלים". אלא שרוח צפונית קירזלה בפראות את פניהם של המיים, עד כדי כך שרוגנו היקאנו, מופי טלטלה ועווית. רק פשהרחקנו יותר מן החוף בין צליפות איבחות רוח וקצף ורחש תפילות נלחשות באמהרית, נזכרתי שמחר לעזאזל חג החרות. "פאסיקה," מילמלתי (שזה "פֶסֶח" בשפתנו), כאילו לעצמי בלבד, אך היא שמעה זאת גם. רק ברגע ההוא שחזרה על אותה

המילה הטעונה כל-כך כמיהה עזה לחופש, מילה שזה אלפי שנים, כאיזה קוד גנטי, נמהלת במחזור דמו של עם למועד עבדות, זיהיתי שהיא כאן, ליד גופי שפה ערג לה בלי שמץ של סיפוי כי יתממשו ערגונותיו.

"זה נכון," התייפחה לה (ורקס היס, אותן טיפות מי-מלח, כמו ענה לדמעותיה), 'מחר ערב חג ואנחנו במיים, בלי חג, בלי מצות, רק מרור."

"סנדרו," אמרתי, "שטויות, אף טועה. מחר תראי מצות, וצחור מפה פרושה, ויין. ומה שחשוב, ילדה, מה שקובע: מחר תראי בית, סופית."

היא שברה בה מחסום מתמוטט של בושה, של זרות, של היסוס, של קונבנציות – ונלחצת אלי, כמו ילדה אל אביה, אמרה: "איזה ים זה? תגיד."

"זה שנקרע לרגלי אבותינו כבר אז, כשיצאו ממצרים."

"באמת?" נדהמה.

"באמת," נתחייכתי. "אין שום אמת גדולה מאגדה, מהגדה..."